

**Піонтківська С. П.,
студентка,
Львівський національний університет ім. Івана Франка**

**Піонтківський П. М.,
кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідного відділу наукового центру,
Житомирський військовий інститут ім. С. П. Корольова**

ПЕРСПЕКТИВИ ПІСЛЯВОЄННОЇ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЯПОНІЇ: ФІЛОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Після початку широкомасштабної агресії росії проти України у 2022 році світова спільнота активізувала підтримку українського суспільства в політичній, економічній та гуманітарній площинах. Однією з послідовних партнерок України є Японія – держава, що поєднує глибокі культурні традиції з технологічною модерністю та прагненням до миру. В умовах післявоєнного відновлення нашої держави особливого значення набуває гуманітарна дипломатія, а саме – розвиток культурно-філологічної співпраці між Україною та Японією.

Філологічний аспект двосторонніх відносин охоплює проблеми перекладу, міжкультурної комунікації, мовної освіти, когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології. Ця взаємодія є не лише академічною, а й суспільно значущою, адже саме мова формує духовну основу для взаєморозуміння між народами. Дослідження філологічного виміру співпраці між Україною та Японією є актуальним як для сучасного мовознавства, так і для розвитку гуманітарної дипломатії. Філологічна співпраця між нашими країнами має давні корені, однак її системний розвиток почався лише на межі ХХ–ХХІ століть. У провідних українських університетах діють центри японської мови та культури, зокрема в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті імені Івана Франка, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Ці осередки не лише здійснюють викладання японської мови, а й проводять перекладацькі семінари, лінгвокультурні форуми, дні японської культури. З іншого боку, в Японії спостерігається зростання інтересу до української мови та культури. Так, у Токійському університеті іноземних мов, Університеті Нагої, Університеті Осаки започатковано окремі курси україністики, а у 2023 році створено

невеликі перекладацькі групи для адаптації української літератури японською мовою [5].

Мова виступає не лише засобом спілкування, а й носієм національної пам'яті. У цьому контексті філологічна взаємодія стає не лише навчальним чи науковим процесом, а способом гуманітарного взаємопізнання. Вивчення японської мови українськими студентами сприяє розвитку міжкультурної компетентності, розумінню східноазійської ментальності, а ознайомлення японців з українською мовою формує більш глибоке уявлення про європейські та українські гуманістичні традиції.

За таких умов переклад стає центральним інструментом гуманітарної дипломатії. Саме через переклад літературних текстів, промов, культурних кодів формується образ іншої нації.

Останніми роками в Японії зростає інтерес до сучасної української літератури. Твори Романи Романишин та Андрія Лесіва, Олександра Шатохіна, Сергія Жадана, Андрія Куркова, Тані Мальярчук перекладаються японською та видаються у серіях сучасної європейської дитячої літератури та прози. Це не лише популяризує українську культуру в Японії, а й формує уявлення про ментальні цінності українців – співчуття, свободу, гідність, стійкість.

Водночас переклад японської літератури українською мовою має давні традиції. Ще в 1970–80-х роках перекладалися твори Акутагави Рюноске, Ясунарі Кавабати, Юкіо Мішіми. У XXI столітті ця тенденція посилилася завдяки зростанню кількості фахівців-японістів. Особливої уваги потребує питання адекватності перекладу культурно маркованих понять – таких як «вабі-сабі» (естетика недосконалого), «кі» (життєва енергія), «амае» (емоційна залежність, довіра), які не мають прямих аналогів в українській культурі.

Ці складнощі стимулюють розвиток перекладознавчих досліджень, зокрема в аспектах когнітивної семантики, прагматики та теорії міжкультурної адаптації тексту [1]. Українські перекладачі дедалі частіше звертаються до анотаційного, коментованого перекладу як способу передати контекст і філософію японських текстів.

Японські фонди, зокрема Japan Foundation [5] та Japan International Cooperation Agency (JICA) [6], підтримують програми перекладацької співпраці, фінансують стажування та перекладацькі резиденції для молодих українців і японців. Такі ініціативи поєднують філологічну практику з культурною дипломатією, створюючи умови для сталого культурного обміну.

Дослідження лінгвокультурного виміру українсько-японської взаємодії відкриває широкі можливості для порівняльної семантики та

когнітивної лінгвістики. Обидві культури мають глибокі естетичні традиції, у яких мова відображає філософію буття. Наприклад, японський концепт 和 (ва) – «гармонія» – в українській культурі має близькі поняття «злагода», «єдність», однак у японському контексті він несе додаткове значення внутрішньої рівноваги між людиною та природою. Український концепт «душевність» наближається до японського маґокоро – «щирість серця», але акцентує не лише моральний, а й емоційний аспект.

Такі паралелі дають змогу формувати нові напрями у порівняльному мовознавстві, розвивати когнітивні дослідження на перетині лінгвістики та культурології. За висновками І. Нікітіної, «аналіз концептів у міжкультурному вимірі дозволяє не лише виявити відмінності, а й встановити універсальні мислення» [3].

Сучасні цифрові технології також відкривають нові можливості для міжмовного діалогу. Створення електронних корпусів українських і японських текстів [2], автоматизованих систем морфологічного аналізу, машинного перекладу та онлайн-курсів японської мови українською – усе це стає реальністю завдяки міжнародним проектам. Підтримка цифрової гуманітаристики (Digital Humanities) в обох країнах сприяє підвищенню ефективності лінгвістичних досліджень і розширенню міжкультурного обміну.

Освіта є основою стійкої філологічної співпраці. З 2022 року Японія активізувала академічні програми підтримки українських студентів та викладачів, зокрема Japanese Government (MEXT) Scholarship, JENESYS Programme та стипендії Japan Foundation. У межах цих програм українські аспіранти отримують можливість навчання в університетах Японії, де вивчають мову, лінгвістику, культурологію та перекладознавство.

В Україні зростає кількість японських мовних курсів, які фінансуються за участю японських партнерів. Ці ініціативи мають не лише навчальну, а й символічну функцію – вони стають актом культурної підтримки та солідарності. У перспективі доцільним є створення Українсько-японського центру філологічних досліджень, який об'єднає науковців, перекладачів і педагогів для реалізації спільних проектів – від корпусних досліджень до видання двомовних антологій. Така ініціатива сприятиме інституційному закріпленню філологічного партнерства.

Не менш важливим є розвиток комунікативної компетентності нового покоління філологів-медіаторів. Вони виконують роль культурних посередників у міжнародних переговорах, медіа, освітніх програмах, літературних проєктах. Як зазначає М. Пентилюк, «філолог

сьогодні має бути не лише знавцем мови, а й комунікатором між культурами» [4].

Окрема роль у післявоєнному співробітництві належить обміну бойовим досвідом та науково-технічними досягненнями у застосуванні високотехнологічних зразків озброєння, який, однак, повинен відбуватися в межах міжнародного права, прозорих політико-дипломатичних процедур та етичних норм. Такий обмін стосується насамперед обміну аналітичними висновками, досвідом планування логістики, організації медицини в полі, управління кризовими комунікаціями, а також досліджень щодо впливу технологій на людський чинник і суспільну стійкість. Крім того, культурно-гуманітарний супровід технічного обміну (доповіді, публікації, відкриті лекції та переклади свідчень учасників подій) відіграє важливу роль у формуванні суспільної легітимації співпраці.

Післявоєнна співпраця України та Японії у філологічному аспекті має винятковий потенціал для формування спільного гуманітарного простору, заснованого на взаємній повазі, довірі та культурному розумінні. Її зміст виходить далеко за межі академічної площини – це простір м'якої сили (*soft power*), де мова, культура і переклад стають ефективними інструментами міжнародного діалогу. У сучасних умовах саме філологічна наука здатна створювати інтелектуальні мости між Сходом і Заходом, формуючи основу для сталого культурного співіснування.

Філологія, у цьому сенсі, набуває функції глобального комунікативного медіатора. Розвиток спільних перекладацьких програм, двомовних корпусів текстів, електронних бібліотек, відкритих лінгвістичних ресурсів сприятиме розширенню доступу до української та японської літературної спадщини. Це відкриває можливість для створення єдиного цифрового гуманітарного простору, де українська та японська філологічні школи зможуть взаємодіяти на рівні термінології, стилістики, поезики й культурних концептів. Такі ініціативи формуватимуть не лише академічну, а й публічну присутність України у світовому культурному дискурсі.

У системі післявоєнного відновлення України філологічна співпраця з Японією постає як соціокультурна стратегія: вона забезпечує не лише відродження духовних зв'язків і збереження культурної пам'яті, а й інтеграцію української гуманітарної науки у світовий науковий контекст. Ця співпраця може стати платформою для розвитку нових галузей – цифрової філології, екології мови, міжкультурного менеджменту, когнітивного перекладознавства. Залучення спільних освітніх програм, міжуніверситетських лабораторій

та дослідницьких центрів сприятиме формуванню нового покоління філологів-медіаторів – фахівців, здатних не лише перекладати, а й інтерпретувати культурні смисли, забезпечуючи сталий гуманітарний розвиток обох країн.

Філологічний вимір післявоєнної співпраці України та Японії має трансформаційний потенціал. Він здатен стати інтелектуальною основою гуманітарної інтеграції, у якій мова виступає не лише інструментом комунікації, а й засобом відновлення, порозуміння та творення спільного майбутнього.

Література

1. Горобей Т. В. Функціональні особливості лексичних і граматичних трансформацій при перекладі японського художнього тексту на українську мову (на матеріалі твору Хідео Леві «Я в країні літератури») / наук. кер. К. П. Кравець ; Київ. нац. лінгв. ун-т. К., 2021. 97 с.

2. Козоріз О. Створення власних лінгвістичних корпусів. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Східні мови та літератури*. 2023. № 1(27). С. 6–12. DOI : <https://doi.org/10.17721/1728-242X.2021.27.6-12>.

3. Нікітіна Н. П. Культурознавча соціалізація мовної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2014. Vol. II(16), Iss. 33. URL : <https://seanewdim.com/wp-content/uploads/2021/02/Nikitina-N.-Culturelogical-Socialization-of-Language-Teaching.pdf>.

4. Пентиліук М., Гайдаєнко І. Мовна особистість студента-філолога як суб'єкта професійної підготовки. *Слобожанський науковий вісник*. Сер. : Філологія. 2025. С. 136–142. DOI : [10.32782/philspu/2025.9.25](https://doi.org/10.32782/philspu/2025.9.25).

5. Japan Foundation. Global Partnerships Programs. URL : <https://www.jpf.go.jp/e/project/intel/exchange/index.html>.

6. Japan International Cooperation Agency (JICA) Ukraine Support Initiatives. URL : <https://www.jica.go.jp/english/overseas/ukraine/activities/index.html>.